

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Rikosten yksiköinti lapsenraiskauksessa

Rikosoikeuden yleiset opit
ON-työ/Tutkielma

Laatija:
Riina Honkonen

1.6.2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ / Tutkielma

Oppiaine: Rikosoikeuden yleiset opit

Tekijä(t): Riina Honkonen

Otsikko: Rikosten yksiköinti lapsenraiskauksessa

Ohjaaja(t): Tatu Hyttinen

Sivumäärä: 21 sivua

Päivämäärä: 1.6.2025

Tutkielman aiheena on rikoskonkurensi ja tarkemmin määriteltynä rikosten yksiköinti. Tutkielmassa tutkitaan sitä, miten lapsenraiskauksia, joissa sama tekijä kohdistaa samaan uhriin useita tekoja on yksiköity lainsoveltamistilanteissa. Lisäksi käydään läpi lapsenraiskauksen yksiköintiin liittyviä arviointiperusteita ja arvioidaan niitä. Tutkimuksen kohteena on nimenomaan lapsenraiskauksen tapaukset ja apuna tutkimuksessa käytetään korkeimman oikeuden ja hovioikeuden ratkaisuja sekä oikeuskirjallisuutta. Tutkimusmetodi on lainopillinen. Rikosten yksiköinnistä ei ole lainsäädännössä säännöksiä, joten se, miten rikoksia yksiköidään on jäänyt pääosin oikeuskäytännössä ratkaistavaksi. Tuomioistuimet tekevät yksiköintipäätöksensä oikeuskirjallisuuden sekä oikeuskäytännössä muodostuneen luonnollisen katsantokannan perusteella. Tutkimus osoittaa, että oikeuskäytännössä muodostuneen kannan mukaan lapsenraiskauksen tapauksissa useita tekoja sisältäneet tekosarjat katsotaan yleensä yhtenäiseksi teoksi ja yksiköidään siten yhdeksi lapsenraiskaukseksi. Lapsenraiskauksen yksiköinnin voidaan katsoa tutkimuksen perusteella olevankin melko johdonmukaista lainsoveltamistilanteissa.

Avainsanat: rikosten yksiköinti, lapsenraiskaus

Sisällys

Rikosten yksiköinti lapsenraiskauksessa	I
Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	VII
1 Johdanto.....	1
2 Arviointiperusteet	4
2.1. Luonnollinen katsantokanta.....	4
2.2. Ajallinen ja paikallinen ulottuvuus.....	5
2.3. Yhtenäinen toiminta vai selvästi erilliset teot	6
2.4. Yhteenveto arviointiperusteista lapsenraiskauksen kannalta	9
3 Arviointiperusteiden painotus suhteessa muiden rikosten yksiköintiin.....	11
3.1. Yksiköinnin lähtökohdat.....	11
3.2. Tapausvertailu – pahoinpitely, raiskaus ja veropetos	12
4 Yksiköintiharkinnan kestävyys.....	15
5 Rikosten yksiköinti Ruotsissa	18
6 Johtopäätökset	20

Lähteet

Kirjallisuus

Frände, Dan – Hyttinen, Tatu – Kallio, Heikki – Korkka-Knuts, Heli – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus – Korkkala-Knuts, Heli, Keskeiset rikokset. 5. uudistettu painos. Edita 2023.

Koponen, Pekka, Yksi vai useita rikoksia – rikoksen yhtymisestä. Defensor Legis 4/2015, s. 609–625.

Korkka-Knuts, Heli – Frände, Dan – Helenius, Dan, Yleinen rikosoikeus. 3. uudistettu painos. Edita publishing 2020.

Luoto, Lauri, Lainkonkurrenssin ratkaisukriteerit KKO:n tuoreen oikeuskäytännön ja oikeustieteen valossa. Defensor Legis 2/2022, s. 403–418.

Ojala, Timo, Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. 2. uudistettu painos. Edita 2024.

Ojala, Timo, Seksuaalirikokset. 2. uudistettu painos. Edita 2022.

Sandberg, Robert, Aikaisemman rikosten yksiköintiä koskevan ratkaisun vaikutus koventamisperusteen soveltamiseen uusista rikoksista tuomittaessa. Edilex-sarja 2025/2, s. 1–33.

Strahl, Ivar, Allmän straffrätt i vad angår brotten. Institutet för rättsvetenskaplig forskning [LXXXVI]. P. A. Norstedts & Söners förlag, Stockholm 1976.

Tapanila, Antti, Seksuaalirikokset ja oikeudenkäynti. Alma Talent 2023.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2019.

Ulväng, Magnus, Brottslighetskonkurrens – Om relationer mellan regler och fall.
Iustus Förlag AB, Uppsala 2013.

Virallislähteet

HE 84/1980 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle Rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

HE 52/1970 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle siveellisyyteen kohdistuvien rikosten rankaisemista koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

LaVM 15/1990 vp. Lakivaliokunnan mietintö n:o 15 hallituksen esityksen johdosta rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

Oikeustapaukset

KKO 1994:67

KKO 2004:33

KKO 2007:38

KKO 2007:102

KKO 2011:102

KKO 2018:17

KKO 2018:30

KKO 2021:82

KKO 2022:2

KKO 2024:62

KKO 2024:65

Helsingin hovioikeuden tuomio 5.4.2023 nro 113560 (R 22/1317)

Helsingin hovioikeuden tuomio 27.9.2024 nro 135260 (R 23/1694)

Itä-Suomen hovioikeuden tuomio 4.11.2024 (R 24/297)

Ruotsin korkeimman oikeuden tapaukset

NJA 2022:47

Medialähteet

Carolus, Manninen, Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat lisääntyneet rajusti, osoittavat tilastot – asiantuntijat kertovat, miksi. Yle 27.2.2025.

<https://yle.fi/uutiset/lyhyesti/74-20145667>. (Luettu 22.4.2025).

Lyhenteet

HE – Hallituksen esitys

KKO – Korkein oikeus

RL – Rikoslaki (39/1889)

vp - Valtiopäivät

1 Johdanto

Rikosten yksiköinti on rikoskonkurrenssin alaan kuuluva oppi, josta ei ole säädetty laissa.¹ Näin ollen yksiköintiin liittyvät kysymykset on jätetty oikeuskäytännössä ratkaistavaksi. Mikäli sama tekijä täyttää saman tunnusmerkistön useamman kerran, tuomioistuimen on ratkaistava, onko tekokokonaisuus katsottava yhdeksi vai useaksi rikokseksi.² Rikoksen yhtyminen on kyseessä, mikäli tekijän menettely katsotaan vain yhdeksi rikokseksi.³ Oikeuskäytännössä lähtökohdaksi tarkasteltaessa sitä, katsotaanko tekijän menettelyn täyttävän yhden vai useamman rikoksen, on otettu lain esitöissäänkin mainittu niin sanottu luonnollinen katsantokanta.⁴

Tämän tutkielman tarkoituksena on tutkia rikosten yksiköintiä lapsiin kohdistuvissa sukupuoliyhteyksissä, jotka arvioidaan rikoslain (RL) 20:12:n mukaisena lapsenraiskauksena tai törkeänä lapsenraiskauksena (RL 20:13). 1.1.2023 voimaan tulleen seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen myötä sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen kanssa on lapsenraiskaus, mikäli rajoitussäännöstä ei sovelleta.⁵ Rikoslain 20 luvun uudistuksella on pyritty ankaroitamaan erityisesti sellaisia lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia, jotka sisältävät sukupuoliyhteyden.⁶ Aiemmin sukupuoliyhteydet arvioitiin hyväksikäyttörikoksina. Uutta lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa säännöstä (RL 20:16) sovelletaan, jos lapsenraiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistö täyttyy, mutta teko on olosuhteiden vuoksi syytä tuomita matalammalla rangaistusasteikolla ja vähemmän ankaralla rikosnimikkeellä.⁷ Tässä tutkielmassa tarkastelemme kuitenkin myös sellaisia tuomioistuinten ratkaisuja, jotka on annettu ennen seksuaalirikoslainsäädännön muutosta, eli jotka ovat vanhan lain mukaan täyttäneet lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön, mutta jotka nykyisen lainsäädännön mukaisesti tulisi arvioidavaksi lapsenraiskauksena.

*Tämä notaarityö perustuu rikosoikeuden yleisten oppien erikoistumisjaksolla 2025 Anniina Anttilan kanssa yhdessä laadittuun seminaarityöhön.

¹ Luoto 2022, s. 405.

² KKO 2022:2, kohta 11.

³ Luoto 2022, s. 405.

⁴ HE 84/1980 vp s. 8 ja LaVM 15/1990 vp s. 3.

⁵ ks. RL 20:17.

⁶ KKO 2024:62, kohta 20.

⁷ Keskeiset rikokset/Korkka-Knuts 2023, s. 161.

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme tässä tutkimuksessa on, *miten saman tekijän samaan uhriin kohdistamat lapsenraiskaukset on yksiköity lakia sovellettaessa*. Toinen tutkimuskysymyksemme on, *onko lapsenraiskauksen yksiköinnin arviointikriteerit ja ratkaisut kestäviä*. Tutkimuksemme tarkoituksena on näin ollen tarkastella sitä, onko monia osatekoja sisältäneet tekokokonaisuudet katsottu yksiköintiharkinnassa yhdeksi vai useammaksi rikokseksi sekä sitä, voidaanko yksiköintiharkintaa pitää kestäväenä, vai tulisiko lapsenraiskauksia yksiköidä eri tavalla. Rajaamme tutkimuksemme aiheen siten, että tarkastelemme ainoastaan tilanteita, joissa sama rikoksentekijä kohdistaa useita seksuaalisia tekoja samaan asianomistajaan. Tutkielmamme ulkopuolelle jäävät tilanteet, joissa tekijöitä tai asianomistajia on ollut useita.

Tutkimuksen aihe on ajankohtainen edellä mainitun seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen vuoksi. Lisäksi aiheen merkittävyyttä lisää se, että lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista annettujen tuomioiden määrä on kasvanut viime vuosien aikana. Vuonna 2017 lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista annettujen tuomioiden määrä oli vielä alle 1500 vuodessa, mutta vuonna 2023 tuomioita annettiin jo yli 2500 kappaletta vuodessa.⁸ Lapsiin kohdistuville seksuaalirikoksille on usein ominaista, että saman tekijän teot kohdistuvat samaan uhriin hyvin pitkänkin ajanjakson ajan, jolloin tuomioistuimissa tulee arvioitavaksi juuri rikosten yksiköinti eli se, pidetäänkö saman tekijän samaan uhriin kohdistamia useita tekoja yhtenä vai useampana rikoksena. Yksiköinti voi olla hyvin ongelmallista erityisesti lapsenraiskauksessa osatekojen heikon yksiköitävyyden vuoksi.⁹ Yleisesti tiedetään, että lapsenraiskaus loukkaa lapsen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja vaarantaa tämän kehitystä, jolloin rikosasioiden käsittely edellyttää myös erityistä tarkkuutta. Yksiköintiratkaisu voi vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen, jolloin johdonmukainen ratkaisulinja on oikeusvarmuuden kannalta hyvin merkityksellinen.

Tutkimusmetodimme on lainopillinen. Pyrimme vastaamaan tutkimuskysymykseen tarkastelemalla pääasiassa kotimaista oikeuskäytäntöä ja oikeuskirjallisuutta. Arvioimme ensin yksiköintiharkinnan arviointiperusteita Itä-Suomen ja Helsingin hovioikeuden sekä korkeimman oikeuden ratkaisujen avulla. Tarkastelemme myös arviointiperusteiden painotusta ja yksiköintiharkinnan lähtökohtia suhteessa muiden rikosten yksiköintiin sekä sitä,

⁸ Yle 27.2.2025.

⁹ Ojala 2024, s. 51.

miten kestävää yksiköintiharkinta on lainsoveltamistilanteissa. Lopuksi tutkimme sitä, miten rikoksia yksiköidään Ruotsissa ja käymme läpi tutkielman keskeiset johtopäätökset. Rikosten yksiköintiä juuri lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa ei ole kovin paljoa tutkittu, sillä tutkimuksen kohteena on ollut enemmänkin rikosten yksiköinnin tarkastelu petos- ja vainoamisrikoksissa, minkä vuoksi erityisesti lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyvälle tutkimukselle on nähdäksemme tarvetta.

2 Arviointiperusteet

2.1. Luonnollinen katsantokanta

Mikäli vastaajan menettely on sisältänyt useita seksuaalitekoja samaa uhria kohtaan, on lainsoveltajien ratkaistava kysymys rikosten yksiköinnistä. Rikosten yksiköinnissä arvioidaan sitä, kuinka monta tekoa voidaan mahduttaa yhden tunnusmerkistön sisälle ja lukea siten yhdeksi rikokseksi.¹⁰ Rikosten ykseyttä arvioidaan lähtökohtaisesti oikeuskäytännössä muodostuneen niin sanotun luonnollisen katsantokannan mukaan.¹¹ Niin hallituksen esityksessä seksuaalirikoslain muuttamiseksi kuin lakivaliokunnan mietinnössäkkin rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi mainitun luonnollisen katsantokannan ei katsota täsmentävän rikosten yksiköinnin arviointia, vaan se pikemminkin antaa tuomioistuimelle laajan harkintavallan.¹²

Korkein oikeus ei ole varsinaisesti linjannut ratkaisuisaan sitä, mitä luonnollisella katsantokannalla tarkoitetaan ja miten se määritellään oikeuskäytännössä. Korkein oikeus on ratkaisuisaan kuitenkin ottanut kantaa siihen, millä erilaisilla tavoilla luonnollista katsantokantaa arvioidaan, kuten tapauksessa KKO 2004:33, jossa oli kyse kirjanpitorikoksesta. Korkein oikeus totesi ratkaisussa, että se, katsotaanko tekokokonaisuuden muodostavan yhden vai useamman rikoksen ratkaistaan sen perusteella, onko tekoja ”luonnollisen katsantokannan mukaan ollut pidettävä yhtenä vai useampana rikoksena ottaen huomioon muun muassa tekosarjan ajallinen ulottuvuus ja se, onko kysymys ollut yhtenäisestä toiminnasta vai selkeästi erillisistä teoista.”

Luonnollista katsantokantaa ja sen sisältöä on oikeuskäytännön lisäksi tarkasteltu rikosten yksiköintiä koskevassa oikeuskirjallisuudessa, jossa on jäsennely oikeuskäytännön perusteella muodostuneita erilaisia, luonnollista katsantokantaa määritteleviä arviointiperusteita. Käsittelemme seuraavaksi lapsenraiskauksen osalta keskeisempiä arviointikriteereitä. Näiden lisäksi yksiköinnin arviointikriteereissä huomioon on erityisesti otettava aina se oikeushyvä, jota menettelyllä loukataan, vahingoitetaan tai vaarannetaan.¹³

¹⁰ Ojala 2024, s. 46.

¹¹ KKO 1994:67, perustelut kohta 5.

¹² Koponen 2015, s. 612.

¹³ Yleinen rikosoikeus/Helenius 2020, s. 415.

Tarkastelemme oikeushyvää tarkemmin 3. luvussa vertailemme yksiköinnin lähtökohtia muihin rikoksiin.

2.2. Ajallinen ja paikallinen ulottuvuus

Tarkasteltaessa sitä, muodostavatko teot luonnollisen katsantokannan mukaan yhtenäisen tekokokonaisuuden, on oikeuskäytännön mukaan ensinnäkin arvioitava tekojen aikaa, paikkaa ja tapahtumatyyppiä. Jos kyseessä on menettely, joka ulottuu ajallisesti pitkälle aikavälille ja eri paikkoihin, on tapahtuma luonnollista yksiköidä eri rikoksiksi. Vaikka pitkäkestoinen, eri paikkoihin ulottuva tapahtumakulku olisi luontevaa yksiköidä useiksi rikoksiksi, arvioinnissa on huomioitava myös, onko tapahtumakulku luontaista jakaa eri osatekoihin.¹⁴ Lähtökohtaisesti lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa myös pitkiä, jopa vuosia jatkuneita tekoja on katsottu yhdeksi tekosarjaksi, vaikka tekojen välillä voidaan katsoa olleen huomattavia ajallisia katkoksia.¹⁵

Esimerkiksi tapauksessa KKO 2011:102 A oli kuuden vuoden aikana vähintään viidellä eri kerralla kosketellut tekoaikana 6–13-vuotiasta pojantytärtään sekä tehnyt hänelle seksuaalisia tekoja. Hovioikeus totesi, että muun muassa tekojen lukumäärä ja pitkään jatkuneen tekoajan vuoksi A:n menettely oli törkeää ja tuomitsi A:n törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Korkeimmassa oikeudessa A:n katsottiin kuitenkin syyllistyneen lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, mutta korkein oikeus totesi perusteluissaan silti, että B:lle muodostunut ahdistava tilanne oli jatkunut hyvin pitkän ajan. Tässä tapauksessa osatekojen katsottiin muodostavan yhden tekokokonaisuuden eikä tekoja yksiköity erillisiksi rikoksiksi. Korkein oikeus on siis huomionnut perusteluissaan pitkän tekoajan ja siitä aiheutuneen pitkään jatkuneen ahdistavan tilanteen, mutta teot on yksiköity silti yhdeksi rikokseksi. Tästä voidaan päätellä, että jopa kuuden vuoden aikana tehdyt erilliset teot voidaan silti katsoa ajallisen yhteyden mukaisesti muodostavan yhtenäisen tekokokonaisuuden. Tällaisissa tapauksissa yksiköinti ei kuitenkaan käytännössäkään olisi juurikaan mahdollista.

Tapauksessa KKO 2018:30 puolestaan A oli ollut noin puolentoistavuoden aikana toistuvasti, useita kertoja sukupuoliyhteydessä 7–8-vuotiaan sukulaistytön kanssa. Alemmissa

¹⁴ Yleinen rikosoikeus/Helenius 2020, s. 415.

¹⁵ Ojala 2024, s. 51.

oikeusasteissa katsottiin, että A:n syyksi luettu rikos oli rikoslajissaan tekotavaltaan tavanomaista törkeämpi sen vuoksi, että sukupuoliyhteydet olivat toistuneet. Korkein oikeus totesi ratkaisun perusteluissa, että rangaistuksen mittaamisessa on perusteltua antaa merkitystä sille, kuinka monta hyväksikäyttötekoja ja -kertoja tapauksessa on ollut, sekä sille, miten pitkälle ajanjaksolle teot ulottuvat. A tuomittiin nuorena henkilönä alentuneesti syyntakeisena tehdystä yhdestä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. A:n tekemiä useita tekoja ei siis ratkaisussa yksiköity erillisiksi rikoksiksi vaan tekojen katsottiin muodostavan yhden tekokokonaisuuden. Nykyisin tekoa arvioitaisiin lähtökohtaisesti lapsenraiskauksena teon sisältäneen sukupuoliyhteyden vuoksi.

Korkein oikeus on siis tapauksissa katsonut useiden osatekojen muodostavan yhden tekosarjan ja siten katsonut tekijän syyllistyneen yhteen rikokseen, vaikka teot ulottuvat pitkälle aikavälille. Yleisesti voidaan siis todeta, että lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa pitkälle tekoajalle on annettu painoarvoa enemmänkin tekojen törkeyden arvioinnissa eikä niinkään tekojen yksiköinnissä.

2.3. Yhtenäinen toiminta vai selvästi erilliset teot

Toisena luonnollista katsantokantaa ohjaavana rikosten yksiköinnin arviointiperusteena voidaan pitää sitä, onko menettelyssä ollut kysymys yhtenäisestä toiminnasta vai selkeästi erillisistä teoista.¹⁶ Se, miten arvioidaan, onko kyse yhtenäisestä toiminnasta vai selvästi erillisistä teoista, voidaan ratkaista muun muassa arvioimalla sitä, onko tekijän motivaatioperusta ollut yhtenäinen vai erillinen tekoja tehdessä. Tässä korostetaan siis tekijän subjektiivista näkemystä eli samaa rikollista päätöstä.¹⁷

Itä-Suomen hovioikeus arvioi 4.11.2024 annetussa ratkaisussa lapsenraiskauksen yksiköintiä. Syyttäjät sekä hovioikeus ovat ottaneet kantaa ratkaisussa juuri tekijän motivaatioperustaan ja sen vaikutukseen yksiköintiharkinnassa. Tapauksessa vastaaja oli ollut 15-vuotiaan asianomistajan kanssa kaksi kertaa sukupuoliyhteydessä. Ennen toista sukupuoliyhteyttä asianosaiset olivat nukkuneet noin tunnin verran. Valituksessa vedottiin siihen, että toinen teko on näin ollen edellyttänyt uutta rikoksentekopäätöstä ja uuden menettelyn aloittamista.

¹⁶ KKO 2004:33.

¹⁷ Koponen 2015, s. 612.

Hovioikeus totesi, että sukupuoliyhteydet olivat samaa tekokokonaisuutta ja tekijän motivaatioperusta oli sama kummankin teon osalta. Hovioikeus perusteli ratkaisua myös vakiintuneella kannalla siitä, että lapsiin kohdistuvissa rikoksissa yhden tekijän yhteen uhriin kohdistama tekosarja luetaan syyksi yhtenä seksuaalirikoksena, ja että samanlaista kantaa olisi perusteltua soveltaa lapsenraiskauksissa, jos ajallinen yhteys tai samanlainen motivaatioperusta puoltavat tekojen katsomista yhdeksi rikokseksi. Tuomioistuin katsoi siis, että teot olivat yhtenäinen tekokokonaisuus ja tekijän motivaatioperusta tekojen kohdalla oli sama, joten teot on yksiköitävä yhtenäisyyden ja saman motivaatioperusteen vuoksi yhdeksi tekokokonaisuudeksi. Tuomioistuin vetosi lisäksi yksiköintiharkinnassa vakiintuneeseen kantaan, jonka mukaan saman tekijän samaan uhriin lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa seksuaaliteot luetaan syyksi yhtenä rikoksena tekojen erillisyydestä huolimatta.

Yhdymme näkemykseen siitä, että tapauksessa ajallinen yhteys ja samanlainen motivaatioperusta puolsivat tekojen katsomista yhdeksi rikokseksi. Kuitenkin ratkaisussa asianomistaja oli kyennyt selvästi erottamaan teot ja voinut olettaa ensimmäisen sukupuoliyhteyden jälkeen hänen seksuaalisen itsemääräämisensä loukkaamisen loppuneen. Jos ajatellaan, että tapauksessa tekijä olisi vielä päättänyt saman yön aikana herätä esimerkiksi kolme kertaa uudelleen raiskaamaan uhrin, ratkaisun mukaan nämäkin teot voitaisiin yksiköidä yhdeksi rikokseksi. Jos rikosentekijän voidaan siis katsoa selkeästi aloittaneen uuden rikosentekopäätöksen ja menettelyn, tulisi tämän nähdäksemme painaa yksiköintiharkinnassa enemmän suhteessa ajalliseen ja paikalliseen yhteyteen sekä samaan motivaatioperustaan.

Tekojen erillisyyttä ja uutta rikosentekopäätöstä on puolestaan korostettu Helsingin hovioikeuden 27.9.2024 annetussa ratkaisussa HelHO: 2024:11, jossa arvioitiin lapsenraiskauksen ja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yksiköintiä. Vastaaja oli kosketellut 9-vuotiasta A:ta ja ollut tämän kanssa sukupuoliyhteydessä eri aikoihin ja eri paikoissa. Vastaaja oli paikkakunnalla L kohdistanut A:han seksuaalitekoja neljällä eri tekokerralla, ja teot olivat tapahtuneet eri aikoihin eri paikoissa. Syyttäjä vaati käräjäoikeuden tuomion valituksessaan, että paikkakunnalla L tehdyt teot tulee lukea vastaajan syyksi kahtena erillisenä törkeänä lapsenraiskauksena ja törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. Syyttäjä perusteli valituksensa sillä, että A oli kyennyt selvästi erottelemaan paikkakunnalla L neljällä eri tekokerralla tapahtuneet seksuaaliteot toisistaan ja että jokainen tekokerta on vaatinut syytetyltä erillistä rikosentekopäätöstä. Hovioikeus hyväksyi syyttäjän valituksen

paikkakunnalla L tapahtuneiden tekojen osalta ja katsoi, että paikkakunnalla L eri päivinä tehdyt sukupuoliyhteyden sisältäneet teot olivat luonnollisen katsantokannan mukaan yksiköitävä erillisiksi törkeiksi lapsenraiskauksi ja puolestaan samalla paikkakunnalla tapahtuneet koskettelutilanteet yhdeksi törkeäksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Hovioikeus katsoi, että paikkakunnalla I koskettelua koskeva teko ja paikkakunnalla K tapahtunut sukupuoliyhteyden sisältänyt teko oli katsottava erillisiksi teoiksi. Lisäksi paikkakunta J:llä tapahtuneella teolla ei ollut ajallista tai paikallista yhteyttä muihin tekoihin, vaikka sukupuoliyhteys oli jäänyt näyttämättä, jolloin tämäkin teko arvioitiin erilliseksi teoksi. Näin ollen ratkaisu poikkeaa yleisestä lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten yksiköinnin ratkaisulinjasta, jossa saman tekijän samaan asianomistajaan kohdistamat teot, vaikkakin ne olisivat tapahtuneet eri paikoissa eri aikoihin, katsotaan yleensä luonnollisen katsantokannan mukaisesti yhdeksi tekokokonaisuudeksi.

Kuten hovioikeuden ratkaisusta voidaan huomata, tekijän rikollisen päätöksenteon arvioinnissa arvioidaan siis tekijän omaa näkökulmaa siitä, miten hän on arvioinut tekoja rikostentekohetkellä sekä sen jälkeen, eli sitä, mitkä motiivit ovat ohjanneet tekijän toimintaa. Arvioitavana on tekijän oma näkökulma siitä, miten hän on itse käsittänyt tekojen erillisyyden ja mikä tekijän motivaatioperusta on ollut eri tekojen kohdalla. Ajatus tekojen yksiköinnistä yhdeksi rikokseksi vahvistuu, mikäli ajallisesti pitkäkestoisia saman tunnusmerkistön täyttäviä tekoja ohjaavat samat motiivit. Jos taas jokainen teko on vaatinut tekijältä uutta toimintamotivaatiota, ohjaa se tekojen yksiköintiä useiksi erillisiksi rikoksiksi.

Koponen on todennut, että yleisesti rikoksen yhtymistä koskevan sääntelyn perusteella katsotaan, että rikosten toteuttaminen joko kerralla tai muuten ilman uutta rikosentekopäätöstä ei ole niin moitittavaa kuin useisiin erillisiin tekoihin syyllistyminen eri rikosentekopäätöksillä. Hänen mukaansa on myös katsottu, että samaan motivaatioperustaan perustuvista teoista tulee määrätä lievempi rangaistus kuin useista eri rikoksista annettava rangaistus.¹⁸

Motivaatioperustan käyttäminen rikosten yksiköinnin arviointiperusteena on kuitenkin saanut myös kritiikkiä. Esimerkiksi Koponen on katsonut, että muun muassa lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa ei ole luontevaa arvioida ensisijaisesti tekijän tavoitteiden kautta sitä,

¹⁸ Koponen 2015, s. 611.

miten rikoksia yksiköidään. Näissä rikoksissa tulisi hänen mukaansa antaa enemmän painoarvoa uhrille teosta aiheutuvasta oikeudenloukkauksesta.¹⁹

2.4. Yhteenveto arviointiperusteista lapsenraiskauksen kannalta

Yleisesti rikosten yksiköintiä ohjaavana käsitteenä voidaan siis pitää oikeuskäytännössä vakiintuneen luonnollisen katsantokannan.²⁰ Luonnollisen katsantokannan määritelmää voidaan nähdäksemme pitää aiemmin läpikäytyjen tapausten perusteella kuitenkin hieman epämääräisenä, koska sitä ei ole sen tarkemmin oikeuskäytännössä kuin oikeuskirjallisuudessakaan määritelty. Luonnollinen katsantokanta on tuomioistuimien perusteluissa mainittu yksiköintiä ohjaavana käsitteenä, mutta sen syvemmälle sen määrittelemisessä ei oikeuskäytännössä mennä. Oikeuskäytännöstä voidaan kuitenkin huomata, että teon ajallinen ja paikallinen yhteys sekä se, onko kysymys yhtenäisestä toiminnasta vai erillisistä teoista ohjaavat luonnollisen katsantokannan määritelmää ja siten rikosten yksiköintiä.²¹

Aiemmin mainittujen korkeimman oikeuden ja hovioikeuden ratkaisujen perusteella voidaan todeta, että lapsenraiskauksen tapauksissa tekojen ajallisella ja paikallisella yhteydellä ei katsota kuitenkaan olevan yksiköintiharkinnassa niin paljoa merkitystä, vaan näissä tilanteissa tekojen välistä ajallista ja paikallista yhteyttä on tulkittu yleensä hyvin joustavasti.²² Oikeuskäytännössä voidaankin siis katsoa muodostuneen sellaisen kannan, että ajallisesti pitkäkestoisissa lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa oikeuskäytäntö on muodostunut sellaiseksi, että yhteen uhriin kohdistuvat tekokokonaisuudet katsotaan yhdeksi rikokseksi, vaikka yksittäisten osatekojen välillä olisi pitkiäkin ajallisia katkoksia.²³

Myös tekojen yhtenäisyyden ja erillisyyden osalta oikeuskäytännössä on katsottu, että vaikka tekosarja olisi sisältänyt useita osatekoja ja teot voidaan nähdä erillisinä, on rikokset silti yksiköity yhdeksi tekokokonaisuudeksi ja siten yhdeksi lapsenraiskaukseksi.²⁴ Muun muassa

¹⁹ Koponen 2015, s. 612.

²⁰ ks. 1994:67 ja siinä mainitut ratkaisut.

²¹ KKO 2004:33.

²² ks. esim. KKO 2011:102 ja KKO 2008:30.

²³ Ojala 2024, s. 51.

²⁴ ks. esim. HelHo 4.11.2024.

Koponen on todennut, että erityisesti lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa tulisi yksiköintiharkinnassa tekijän tavoitteiden sijaan painottaa enemmän uhrille aiheutuneen oikeudenloukkauksen luonnetta, minkä voidaan katsoa lapsenraiskauksissa puoltavan juuri laajoja yksiköintikokonaisuuksia ajallisista katkoksista ja tekojen erillisyydestä huolimatta.²⁵ Lisäksi Ojala on todennut, että näyttöongelmien voidaan katsoa olevan yksi laajojen yksiköintikokonaisuuksien puoltamisperuste lapsenraiskauksen tapauksissa.²⁶

²⁵ Koponen 2015, s. 612.

²⁶ Ojala 2024, s. 51.

3 Arviointiperusteiden painotus suhteessa muiden rikosten yksiköintiin

3.1. Yksiköinnin lähtökohdat

Mikäli 2. luvussa käsitellyt arviointiperusteet eivät riitä ratkaisemaan rikosten yksiköintiä, on lisäksi yksiköintiharkinnassa huomioitava rangaistussäännöksen kielellinen muotoilu ja tämän taustalla olevat intressit.²⁷ Rikosten yksiköintiin vaikuttaa näin ollen myös se, mistä tunnusmerkistöstä on kyse. Kukin rikostunnusmerkistö on muotoiltu eri tavalla ja niillä suojellaan tiettyä oikeushyvä. Jopa yksittäisen tunnusmerkistön sisäiset tekijät ja olosuhteet voivat vaikuttaa yksiköintiin.²⁸ Vertailemme seuraavaksi lapsenraiskauksen yksiköinnin lähtökohhtia suhteessa muiden rikosten yksiköintiin tarkastellaksemme tarkemmin, miten ja miksi tietyt arviointikriteerit painottuvat yksiköintiharkinnassa.

Yleisesti seksuaalirikosten kohdalla jokainen teko on erillinen, kun kyseessä on eri asianomistaja, sillä nämä ovat suoraan henkilöön kohdistuvia rikoksia.²⁹ Lapsenraiskauksessa suojeltava oikeushyvä on lapsen seksuaalinen itsemääräämisoikeus, eli loukattu oikeushyvä kohdistuu suoraan lapseen. Ennen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden asettamista suojeltavaksi oikeushyväksi huomiota kiinnitettiin sukupuolimoraalin ylläpitämiseen.³⁰ Mikäli tätä verrataan siis esimerkiksi talousrikoksiin, suojelu kohdistuu varallisuuteen, jolloin asianomistajien määrällä ei ole suoraa vaikutusta yksiköintiin.³¹ Jo eri suojeltavista oikeushyvistä seuraa, että tuomioistuimet eivät voi painottaa yksiköinnin arviointikriteerejä samalla tavalla eri rikosten kohdalla.

Verrattaessa lapsenraiskausta esimerkiksi talousrikosten yksiköintiin, lapsenraiskauksesta puuttuu siis poikittaissuuntainen ulottuvuus. Toisin sanoen esimerkkinä mainituissa talousrikoksissa sama rikosnimike voi kattaa monta asianomistajaa, kun taas lapsenraiskauksessa ja muissa seksuaalirikoksissa jokainen asianomistaja ja sitä kautta rikos on erillinen. Lapsenraiskauksessa kunkin asianomistajan seksuaalista itsemääräämisoikeutta siis loukataan erikseen. Samalla kun poikittaissuuntainen ulottuvuus puuttuu,

²⁷ Yleinen rikosoikeus/Helenius 2020, s. 415.

²⁸ KKO 2024:65, kohta 8.

²⁹ Tapanila 2023, s. 156.

³⁰ HE 52/1970 vp, s. 1–2.

³¹ Koponen 2015, s. 612.

lapsenraiskauksessa samaan asianomistajaan kohdistuvien rikosten ajallinen ulottuvuus voi olla toisaalta vielä paljon laajempi kuin talousrikoksissa.³²

Lähtökohtaisesti lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa arviointikriteereistä tärkeimpänä voidaan nähdä teko ja teosta seuraavan oikeudenloukkauksen vakavuus uhrille, eikä niinkään tekijän tavoitteet.³³ Lapsiin kohdistuvissa sukupuoliyhteyksissä ei voitane katsoa edes olevan samanlaista ongelmaa eri motivaatioperustoja koskien kuin esimerkiksi vainoamisrikoksissa, sillä useimmiten lapsenraiskauksessa tekijän tavoitteena on sukupuoliyhteys lapsen kanssa. Nähdäksemme siis tekijän tavoitteiden tai saman motivaatioperustan painottaminen lapsenraiskauksen yksiköinnissä ei ole kestäväää.

Lapsenraiskauksen yksiköinnistä on myös huomioitava, että useita tekoja sisältävässä menettelyssä on kyse jatketusta rikoksesta. Jatketuilla rikoksilla viitataan rikoksiin, joissa teon subjektiivinen puoli, kohdistuminen samaan asianomistajaan sekä paikallinen ja ajallinen yhteys muodostuvat eri teoista yhden kokonaisuuden, vaikka yksittäiset teot olisi mahdollista erotella eri rikoksiksi.³⁴ Tämä eroaa esimerkiksi parituksesta, joka on jatkuva rikos, sillä rikos jatkuu niin pitkään kuin lainvastainen tila. Näin ollen, vaikka paritus olisi jatkunut vuosia, katsotaan se yhdeksi rikokseksi.³⁵ Vaikka lapsenraiskausta ei suoraan voitanekaan luokitella jatkuvaksi rikokseksi, on tämä raja nähdäksemme häilyvä, sillä teot yksiköidään lähtökohtaisesti yhdeksi riippumatta ajan kulumisesta.

3.2. Tapausvertailu – pahoinpitely, raiskaus ja veropetos

Mielenkiintoinen vertaus lapsenraiskauksen yksiköintiharkintaan on korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2021:82, jossa saman tekijän samaan uhriin kohdistamat pahoinpitelyteot yksiköitiin eri rikoksiksi. A:n katsottiin syyllistyneen 13 pahoinpitelyyn, jotka kohdistuivat tämän puolison 7–9-vuotiaaseen lapseen noin neljän kuukauden aikana. Yleisesti pahoinpitelyissä ajallisen ulottuvuuden arvioinnissa lyhytkin katkos voi aiheuttaa sen, että teot yksiköidään useaksi rikokseksi. Huomioitavaa tapauksessa on kuitenkin se, että uhrina on

³² Koponen 2015, s. 616.

³³ Tapanila 2023, s. 155.

³⁴ Ojala 2022, s. 47.

³⁵ Ojala 2022, s. 48–51.

ollut lapsi, kuten lapsenraiskauksessa. Jos verrataan sitä, että lapseen kohdistuvassa pahoinpitelyssä suojeltava oikeushyvä on terveys ja fyysinen koskemattomuus, mikä on hyvin kiinteästi yhteydessä seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen, niin on nähdäksemme jokseenkin epäjohdonmukaista, että lapsenraiskauksen yksiköinti näyttäneen eroavan niin merkittävästi lapseen kohdistuvan pahoinpitelyn yksiköinnistä. Tapauksessa oli esitetty riittävä näyttö A:n syyllisyydestä kolmeentoista pahoinpitelyyn ja muiden pahoinpitelyjen osalta A:n syyllisyydestä jäi varteenotettava epäily. Samankaltainen linja voisi olla perusteltu myös lapsenraiskaustapauksissa, eli, että ei lähdetäisi siitä, että teot on mahdotonta yksiköidä, vaan siitä, että ainakin X määrä sukupuoliyhteyksiä on tapahtunut, mikäli tähän on varteenotettava mahdollisuus.

Myös raiskauksia voidaan lähestyä lähtökohtaisesti samojen periaatteiden mukaisesti kuin pahoinpitelyn yksiköintiä, eli raiskauksia on käytännössä saman verran kuin raiskauskertoja, mikäli tekotilanne on eri.³⁶ Ratkaisussa KKO 2024:65 oli kyse tapauksesta, jossa A oli ensin pakottanut B:n sukupuoliyhteyteen työntämällä sormensa tämän emättimeen. Tämän jälkeen A oli päästänyt B:n pois makuuhuoneesta, mutta B:n ollessa ulko-ovella, A oli raahannut tämän takaisin ja toistanut aiemman teon. Sekä käräjäoikeus että korkein oikeus katsoi A:n syyllistyneen yhteen raiskaukseen ajallisen, paikallisen ja menettelyllisen yhteyden perusteella. Tästä poiketen hovioikeus oli lukenut A:n syyksi kaksi raiskausta. Hovioikeus antoi ratkaisussaan HelHO 2023:6 puolestaan painoarvoa ajallisen yhteyden sijasta erityisesti A:n uudelle rikoksenteleopäätökselle sekä sille, että B oli voinut olettaa hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan loukkaavan teon loppuvan päästessään ensin lähtemään ulko-ovelle. Tämän hovioikeudessa annetun ratkaisun voidaan siten katsoa eroavan yleisestä yksiköintilinjasta, kuten aiemmin käsittelemässämme samankaltaisessa hovioikeuden ratkaisussa HelHO:2024:11, jossa merkitystä oli annettu uuden rikoksenteleopäätöksen ja menettelyn aloittamiselle. Korkein oikeus kuitenkin kumosi hovioikeuden tuomion ja katsoi A:n syyllistyneen ainoastaan yhteen raiskaukseen.

Lapsenraiskauksen yksiköintiä voidaan verrata myös pitkälle ajanjaksolle ulottuvien veropetosten yksiköintiin. Ratkaisussa KKO 2007:102 käsiteltiin veropetoksen yksiköintiä, jossa tekijä oli antanut useita vuosia peräkkäin vääriä tietoja veroilmoituksessaan. Korkein oikeus katsoi, että eniten merkitystä on annettava kyseessä olevan veron ja annetun väärän

³⁶ Ojala 2022, s. 52.

tiedon samuudelle. Koska tämä väärä tieto oli vielä annettu peräkkäisten vuosien veroilmoituksissa, ei korkein oikeus katsonut, että tekojen ajallinenkaan yhteys olisi katkennut. Huolimatta siitä, että teot ulottuvat pitkälle aikavälille ja tekijä on tehnyt uuden rikosentekopäätöksen jokaisen veroilmoituksen kohdalla, antoi KKO suurimman painoarvon syytetyn toimintaperusteille ja sille, että kyse oli samantyyppisistä tuloista, ja täten tuomitsi syytetyn yhdestä rikoksesta. Tapausta voi sinällään verrata lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten yksiköintiin, koska myös lapsiin kohdistuville seksuaalirikoksille on ominaista useat teot ja pitkä tekoaika, mutta ne luetaan yleensä kuitenkin yhdeksi rikokseksi. Saman tekijän samaan lapseen kohdistamissa useissa seksuaalirikoksissa ei myöskään yleisesti oikeuskäytäntöä tarkasteltaessa ole annettu tekojen välisille ajallisille katkoksille ja tekijän uusille rikosentekopäätöksille niin paljoa painoarvoa, vaan yksiköintiharkkinnassa on enemmänkin painotettu sitä, että saman tekijän saman uhriin kohdistamissa teoissa on kyse samasta motivaatioperustasta ja sen vuoksi lapseen kohdistuvat seksuaaliteot yksiköidään pääsääntöisesti yhdeksi rikokseksi.

4 Yksiköintiharkinnan kestävyys

Rikosten yksiköintiä ohjaavaa luonnollisen katsantokannan käsitettä voidaan mielestämme pitää melko epämääräisenä, sillä sen sisältöä ei varsinaisesti ole tarkennettu oikeuskäytännössä. Luonnollisen katsantokannan ohjaavina arviointiperusteina voidaan kuitenkin pitää edellä mainittuja tekojen ajallista ja paikallista yhteyttä, sekä sitä, muodostavatko teot yhtenäisen vai erillisen kokonaisuuden.³⁷

Luonnollisen katsantokanta käsitteen käyttäminen rikoksen yksiköintiä ohjaavana välineenä onkin saanut oikeuskirjallisuudessa osakseen kritiikkiä. Esimerkiksi Ulväng on katsonut, että mitään niin sanottua ”luonnollista” lähtökohtaa ei ole. Hänen mukaansa on pikemminkin kyse siitä, miten rikoksen yksiköinnin pystyy perustelemaan ja sitä kautta oikeuttamaan.³⁸ Tähän ajatukseen voidaan yhtyä myös korkeimman oikeuden ja hovioikeuden yleisen ratkaisulinjan mukaan erityisesti lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Yleisesti rikosten yksiköinnin arvioinnissa katsotaan vaikutusta olevan etenkin tekojen välisellä ajallisella yhteydellä sekä tekojen yhtenäisyydellä, mutta ainakaan lapsenraiskauksessa näillä arviointikriteereillä ei voida katsoa olevan painavinta merkitystä rikosten ykseyden arvioinnissa. Lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa tekokokonaisuudet on siis katsottu yleensä yhdeksi rikokseksi lähes automaattisesti, vaikka mahdollisuus osatekojen yksiköintiin olisi nähdäksemme ollut käsillä. Oikeuskäytännön tarkastelun perusteella näyttäisi lähtökohtaisesti siltä, että rikosten yhtymisestä poiketaan vain, jos samaan uhriin kohdistuvia tekoja ei ole mitenkään mahdollista katsoa yhdeksi rikokseksi tuomioistuimen luonnollisen katsantokannan mukaan.

Lapsenraiskauksen yksiköintiharkinnassa on kuitenkin toisaalta perustellusta syystä otettu lähtökohdaksi tekokokonaisuuksien katsominen yhdeksi rikokseksi. Jo syyteharkinnassa syyttäjän on arvioitava rikosten yksiköintiä – syytetäänkö tekijää yhdestä vai useammasta rikoksesta tekokokonaisuuden perusteella ja syyttäjällä onkin suuri vastuu siinä, lähteekö hän syyttämään vastaajaa yhdestä vai useasta rikoksesta, kun tekijä on kohdistanut samaan uhriin useita tekoja. Lisäksi asianosaisten kertomukset ovat usein ristiriitaisia keskenään ja etenkin pienemmät lapset eivät välttämättä ymmärrä, mitä heille on tehty tai osaa määrittää

³⁷ ks. KKO 2004:33.

³⁸ Ulväng 2013, s. 190.

seksuaalitekoja kronologisesti. Lapsen muistot voivat myös muuttua ajan myötä esimerkiksi vanhempien, terapeutin tai poliisin vaikutuksesta. Esitutkinnassa esimerkiksi johdattelevat kysymykset voivat vääristää lapsen muistikuvia tapahtuneesta. Usein kuitenkin, mikäli kyseessä on pieni lapsi, ei hän välttämättä ole edes tietoinen syytteestä tai osallistu asian käsittelyyn. Kokonaisuudessaan suhteessa muihin seksuaalirikoksiin, lapsenraiskaukset ovat näytöllisesti lähtökohtaisesti siis haastavimpia. Tämän vuoksi on katsottu, että lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia on käytännön syistä mahdotonta yksiköidä tekojen lukumäärän mukaan ja siten kaikki ensimmäisen ja viimeisen teon välillä olevat osateot katsotaan samaan rikokseen kuuluvaksi. Vaikka tämä on siis ymmärrettävä lähtökohta, tulisi yksiköintiharkinnan perusteluihin ja tapauskohtaisiin eroavaisuuksiin kiinnittää kuitenkin enemmän huomiota. Tapanila on lisäksi katsonut, että rikosten lavea yksiköinti tietyllä aikavälillä tapahtuneeksi menettelyksi voi lieventää yksittäisiä osatekoja koskevia yksilöintivaatimuksia. Tämä voi myös vaarantaa syytetyn oikeusturvaa.³⁹

Jo perustuslain 2:6.1:n mukaisesta yhdenvertaisuusperiaatteesta seuraakin velvollisuus kohdella samankaltaisia tapauksia samalla tavalla ja toisesta näkökulmasta katsottuna perustella selkeästi, miten tapaus eroaa samankaltaisesta tapauksesta. Yksiköinnin perustelut ovat keskeisiä myös siksi, että yksiköinnillä voi olla merkitystä teon törkeysarviointiin, syyteoikeuden vanhenemiseen ja rangaistuksen mittaamiseen.⁴⁰ Erityisesti, mikäli tekijä syyllistyy myöhemmin uudelleen rikoksiin, voi yksiköintiharkinnalla olla merkitystä koventamisperusteen herkemässä soveltamisessa.⁴¹ Rikoslain mukaan rangaistuksen koventamisperusteena on tekijän aikaisempi rikollisuus, jos aiemman ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta.⁴² Jos henkilöä siis syytetään esimerkiksi kolmen vuoden jälkeen uudelleen lapsenraiskauksesta, ja henkilö on aiemmin tuomittu useammasta lapsenraiskauksesta yhden sijasta, voi tällä olla merkitystä koventamisperustetta arvioitaessa. Oikeuskäytännössä rikosten yksiköinnin arviointikriteereissä ei kuitenkaan oteta huomioon yksiköintiratkaisun vaikutusta syyteoikeuden vanhentumiseen tai rangaistusseuraamukseen.⁴³ Nähdäksemme tähän voisi kuitenkin olla syytä kiinnittää huomiota, sillä oikeusturvan

³⁹ Tapanila 2023, s. 155.

⁴⁰ Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi/Hyttinen 2019, s. 592.

⁴¹ Sandberg 2025, s. 17.

⁴² RL 6:5 kohta 5.

⁴³ KKO 2018:17 kohta 11, jossa viitataan ratkaisuun KKO 2007:38 kohta 7.

kannalta niin vastaajalla kuin asianomistajalla on oikeus saada selvyys siitä, millaisia vaikutuksia yksiköinnillä voi olla.

5 Rikosten yksiköinti Ruotsissa

Tarkasteltaessa sitä, miten rikoksia yksiköidään Suomessa, on oleellista tutkia hieman myös sitä, miten rikoksia yksiköidään Ruotsissa. Ruotsissa rikosten yksiköinnin ja sen piirteiden voidaan katsoa yleisesti olevan hyvin samantapaisia kuin Suomessa.

Ruotsalaisesta lainsäädännöstä löytyy Strahlin mukaan joidenkin tunnusmerkistöjen kohdalta jonkinlaisia viitteitä siitä, miten tiettyjä rikoksia tulisi yksiköidä. Tällaisia yksiköintiin liittyviä ohjaavia sanamuotoja tulkintatavasta on Ruotsin rikoslaissa, brottsbalkenissa. Ruotsalaisesta lainsäädännöstä löytyy muun muassa säännös, jonka mukaan, jos tekijä yhdellä teolla aiheuttaa vaaraa useille ihmisille, on tekoa tunnusmerkistön sanavalinnan mukaan katsottava yhdeksi rikokseksi. Toinen viittaus taas on esimerkiksi, kun kaksi henkilöä loukkaantuu yhdestä laukauksesta, jolloin sanamuodon mukaan katsotaan tapahtuneen kaksi pahoinpitelyrikosta. Tällaisia yksiköintiin viittaavia, sanamuodosta tunnistettavia tunnusmerkistöjä on kuitenkin Strahlin mukaan Ruotsin lainsäädännössä hyvin vähän, ja pääasiassa lainsäätäjät ovatkin pidättäytyneet ottamasta kantaa kysymykseen lain sanamuodossa, jolloin kysymykset rikosten yksiköinnissä on myös Ruotsissa jätetty pääasiassa oikeuskäytännössä ratkaistavaksi.⁴⁴ Ruotsalaisessa lainsäädännössä ei siis ole erikseen säännöksiä siitä, miten rikoksia tulisi yksiköidä, mutta joidenkin tunnusmerkistöjen kohdalta voidaan huomata lainsäätäjän viittaneen tiettyyn yksiköintitapaan.

Ruotsissa yksiköintiharkintaa ohjaavaa luonnollista katsantokantaa ei kuitenkaan niinkään vaikuta olevan, sillä Ruotsin korkein oikeus on ratkaisussa NJA 2022:47 todennut, ettei ole olemassa mitään yleisiä sääntöjä rikosten yksiköinnistä. Ratkaisussa on kuitenkin todettu, että yksiköinnin arviointi tulee tehdä sen mukaan, millaisesta rikoksesta on kyse. Arvioinnissa ratkaisun mukaan merkityksellistä yleensä on ensinnäkin ajallinen ja paikallinen yhteys, eli se, tapahtuiko teko samassa ajassa ja paikassa. Toiseksi merkityksellistä ratkaisun mukaan on hyökkäyksen kohteiden lukumäärä, eli se, kuinka monta kertaa suojattua oikeushyvää rikottiin. Huomiota tulee ratkaisun mukaan kiinnittää myös rikoksen suojaamaan oikeushyvään, eli siihen, minkä intressin turvaamiseksi rikossäännös on olemassa. Tällainen yksiköintiharkinta on hyvin yhtenäinen Suomen linjan kanssa.

⁴⁴ Strahl 1976, s. 411.

Toisaalta Suomesta poiketen, Ruotsissa rikosten yksiköinnissä on omaksuttu ajatusmalli koskien sitä, kuinka monta tunnusmerkistön mukaista rangaistusta voidaan katsoa kyseessä olevan menettelyn ansaitsevan, jotta rangaistus on oikeudenmukainen. Ruotsin konkurrenssiopissa korostetaan sitä, että vaikka saman tunnusmerkistön sisälle mahtuisi useita rikoksia, useita osatekoja sisältänyttä tekosarjaa ei voida tuomita yhtenä rikoksena, jos ei voida katsoa ainoastaan yhden rikoksen olevan oikeudenmukainen ja riittävä rangaistus menettelyä vastaaville teoille.⁴⁵ Ruotsissa siis rikosten yksiköinnissä harkitaan rangaistuksen oikeudenmukaisuutta tehtyyn tekoon nähden, mitä Suomessa oikeuskäytännössä ei ole ainakaan mainittu arvioitavan rikosten yksiköinnin yhteydessä.

⁴⁵ Strahl 1976, s. 412.

6 Johtopäätökset

Tutkimuksemme tarkoituksena on ollut tarkastella, miten lapsenraiskauksia on yksiköity lakia sovellettaessa ja onko niiden yksiköinti ollut kestävä. Tutkimuksemme perusteella lapsenraiskausta koskeva yksiköintiharkinta on suhteellisen johdonmukaista, sillä monia osatekoja sisältäneet tekokokonaisuudet katsotaan yleensä yhdeksi lapsenraiskaukseksi. Vaikka lapsenraiskausta koskevia yksiköintiratkaisuja on vasta muutamia, aiemmat ratkaisut koskien sukupuoliyhteyttä lapsen kanssa, ja yleiset yksiköinnin lähtökohdat vahvistavat käsitystä siitä, miten yksiköinti tosiasiaassa toteutuu lakia sovellettaessa.

Johdonmukaisuus ei kuitenkaan poissulje ongelmaa siitä, että oikeuskäytännössä tehtävässä yksiköintiharkinnassa ei kiinnitetä riittävästi huomiota ratkaisun perusteluihin, luonnollisen katsantokannan sisällölliseen määrittelyyn ja tapauskohtaisiin eroihin, jotka ovat keskeisiä jo yhdenvertaisuusperiaatteen ja oikeusturvan näkökulmasta. Lainsoveltajien tulisikin nähdäksemme perustella yksiköintiharkintansa nykyistä perusteellisemmin ratkaisujen yhdenmukaistamiseksi, erityisesti tapauksissa, joissa ei voida pitää selvänä, tuleeko teot yksiköidä yhdeksi rikokseksi. Linjan voidaan näin ollen ajatella olevan jokseenkin liiankin vakiintunut, sillä erityisesti korkein oikeus ei näytä kiinnittävän huomiota esimerkiksi ajallisen tai paikallisen yhteyden katkeamiseen, vaikka siihen voisi katsoa olleen aiheutta. Oikeuskäytännössä on samaan aikaan linjattu vakiintuneesti, että tuomioistuimet arvioivat eri kriteerejä yksiköintiharkinnassa ja teot katsotaan useammaksi rikokseksi, mikäli yhteys tekojen välillä on katkennut, mutta silti vakiintunut käytäntö on, että useat sukupuoliyhteydet on luettu, ja tullaan lukemaan vastaajan syyksi pääasiallisesti vain yhtenä lapsenraiskauksena.

Oletuksemme oli, että lapsenraiskauksen yksiköinnissä suurin ongelma on juuri osatekojen heikko yksilöitävyys. Pienempiin lapsiin kohdistuvissa lapsenraiskauksissa on luontevampaa lähteä siitä, että osatekoja ei voida lähtökohtaisesti yksiköidä, mutta mikäli kyseessä on lähemmäs 16-vuotias asianomistaja, osatekojen yksiköinnin mahdollisuuteen voisi perehtyä tarkemmin, mikäli se ei ole näytöllisen mahdottomuuden vuoksi poissuljettua. Erityisesti valituksissa onkin vedottu tekijän rikoksenteleköpäättökseen. Tämä valituksista ilmenevä erilainen näkemys on nähdäksemme perustellumpi, sillä vaikka tekojen ajallinen yhteys puoltaisi tekojen katsomista yhdeksi, tekijä on kuitenkin tehnyt uuden tietoisien päätöksen ryhtyä sukupuoliyhteyteen lapsen kanssa. Mikäli rikoksenteleköijän teot yksiköidään yhdeksi rikokseksi, voi tällä olla merkitystä jopa rangaistukseen ja siihen, että koventamisperustetta ei

sovelleta niin herkästi tekijään, kun tämä mahdollisesti toistaa samankaltaisen menettelyn myöhemmin uudelleen.